

دانشگاه تهران

دانشکده علوم اداری و مدیریت بازرگانی

تحقیق پیرامون سازمان سهام پدید است *

پایان نامه فوق لیسانس

پراختیاس

استاد ارجعند جناب آقای دکتر ستاری

هیت داوران

جناب آقای دکتر اقتداری و جناب آقای دکتر جوادپس

نگارش

اکبر مهدیان

شهرور ماه ۱۳۴۷

۲۵۶

عنوان نگارانی : اینس و اف
۴۴۳۷
تلفن : ۲۳۶۴
صندوق پستی : ۲۶۷۳۴

۱۳۸۵

دانشگاه علوم اداری و مدیریت بازرگانی

رساله آقای اکبر مهدویان در باره (تحقیق پیرامون سازمان
سیاه بهداشت) در جلسه مورخ ۴۷/۷/۲ هیئت رسیدگی مطرح
گردید و با درجه (**خوب**) بتصویب رسید .

عضو هیئت
دکتر بهشت
دکتر بهشت

عضو هیئت
دکتر افتخاری
عظیمی

استاد راهنما
دکتر ستاری

(الف)

فهرست مطالب

<u>شماره صفحه</u>	<u>عنوان</u>
	فصل اول - مقدمه :
۱	طت انتخاب موضوع
۶	قلمرو تحقیق
۷	روش تحقیق
۵۱	ترتیب تنظیم پایان نامه
	فصل دوم - شناسائی روستا، فرهنگ، اقتصاد و بهداشت روستا :
۵۲	تعریف و بررسی جمعیت روستاها
۵۷	پیش بینی جمعیت و احتیاجات جامعه روستائی در آینده
۵۸	جامعه شناسی روستائی
۶۹	طرز سکونت و اجتماع
۲۱	اقتصاد روستا
۲۲	آموزش و پرورش و فرهنگ در روستا
۲۳	بهداشت روستا
۲۳	سابقه تأمین بهداشت در مناطق روستائی جهان
۲۵	سابقه تأمین بهداشت و درمان در روستاهای ایران
۲۶	اساس برنامه های فعلی وزارت بهداشتی

<u>شماره صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۳۷	سازمانهاییکه در سطح روستا فعالیت بهداشتی دارند فصل سوم - سپاه بهداشت :
۳۲	تاریخچه ایجاد سپاه بهداشت
۳۴	سازمان وتشکیلات سپاه بهداشت
۳۴	سازمان مرکزی
۳۴	اداره آموزش
۳۵	اداره انتشارات
۳۵	اداره آمار واطلاعات
۳۶	اداره طرح ها وپرسیها
۳۷	واحد های اجرایی وتشکیلات سپاه بهداشت دراستانها
۳۷	مدیر سپاه بهداشت
۴۰	پایگاه
۴۲	مدیر پایگاه
۴۲	گروه
۴۳	انتخاب سپاهیان بهداشت
۴۵	آموزش سپاهیان وبرنامج های آموزشی

<u>شماره صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۴۵	برنامه آموزش نظامی
۴۶	برنامه آموزش بهبود اشتی
۴۷	دروس بهبود اشتی
۴۹	برنامه های عمومی
۵۰	دروس اختصاصی
۵۰	بازدید های آموزشی و نمایش فیلم
۵۱	آزمایش
۵۱	چگونگی توزیع سپاهیان در روستاها
۵۲	پست های ثابت و سیار
۵۵	گروه های سیار عشایری
۵۶	بودجه و اعتبارات سپاه بهبود اشتی
۵۷	تجهیزات و تدارکات سپاه بهبود اشتی
۵۹	هدف های فعلی و آینده سپاه بهبود اشتی
۶۱	کنترل عملیات و اجرای برنامه
۶۲	برنامه هفتگی گروه
۶۳	سیستم گزارشات

<u>شماره صفحه</u>	<u>موضوع</u>
٦٧	کنترل رفتار و اخلاق سپاهیان
٦٨	هماهنگی و تشکیل سربازان در سپاه بهداشت
٦٩	بررسی خدمات و فعالیتهای سپاه بهداشت
٧٤	خدمات درمانی سپاه بهداشت
٧٥	خدمات بهداشتی
٧٦	صلیبات بهداشتی
٧٧	خدمات درمانی
٧٩	ارزیابی خدمات سپاهیان بهداشت
فصل چهارم - مشکلات سپاه بهداشت و پیشنهادات اصلاحی :	
٨٢	تامین نیروی انسانی لازم
٨٥	نحوه بهره برداری از نیروی انسانی
٨٥	منابع تامین نیروی انسانی
٨٦	سپاه بهداشت و پزشکان فارغ التحصیل
٨٨	تهدیدل پستهای بسیار و موقت به پستهای دائمی
٨٨	در اختیار گذاردن پزشک بیشتر
٨٩	تغییر مقررات خدمت خارج از مرکز پزشکان

(ت)

<u>شماره صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۸۹	گسترش امکانات و توسعه موسسات آموزش پزشکی
۹۰	ارزشیابی برنامه آموزشی سپاهیان
۹۴	بررسی و ارزیابی هدفهای سپاه بهداشت
۹۵	تعمیم و توسعه بهداشت چگونه تأمین میشود
۹۶	آموزش بهداشت
۹۸	بهداشت محیط
۹۸	روستا و مشکلات موجود در زمینه کار روستا
۱۰۵	نکات قابل بررسی از لحاظ واحدهای همکار و طرح هماهنگی آنها
۱۰۷	طرز کار موسسات درمانی مستقر در بخشها و طرح هماهنگی آنها
۱۰۸	تهیه شناسنامه بهداشتی برای افراد
۱۰۹	سپاه بهداشت واکسینهای اعزامی بهداشتی
۱۱۰	کمیته برنامه ریزی و هماهنگی کننده مرکزی
۱۱۱	کمیته برنامه ریزی و هماهنگی کننده در استانها
۱۱۲	طرح هماهنگی سپاه بهداشت و دانش
۱۱۴	چگونگی تنظیم و اجرای طرح هماهنگی

XXXXXXXXXX

ضمائم :

- ۱- جدول شماره ۱- نحوه توزیع سپاهیان در روستاهای کشور .
- ۲- فرم مشخصات مراکز ثابت و سایر گروه .
- ۳- فرم مربوط به وضع اجتماعی و تسهیلات درمانی ناحیه عطیاتش گروه .
- ۴- فرم مشخصات مراکز درمانی
- ۶- نقشه راهنمای حوزه عطیاتش گروه (نمونه)

*

حساس

سپاسد ار وشکرگزار استادان ارزنده ای هستم که بمن راهی تازه
گشودند ، درسی تازه دادند و بهینش و دانشم را گسترش بخشیدند . شاید
برای بعضی ها بانگارش پایان نامه کارت تحصیل و تحقیق نیز پایات پذیرد .
اما برای من این تازه آغاز راه است و در آغاز راه اگر نقص و کمبودی مشاهده
شود ، قابل اغماض است ، گویانکه من از هیچ تلاشی در این زمینه فروگذاری
نکرده ام .

در تنظیم این پایان نامه از راهنماییهای پرارزش جناب آقای دکتر ستاری -
استاد راهنما ، پیشروانهای جناب آقای دکتر جوراچی ، تأکید جناب
آقای دکتر اقتداری ، عنایت و همراهی جناب آقای دکتر خلیل آسایش معاون
اجرائی سازمان سپاه بهد اشت و دیگر مسئولان سازمان مذکور برخوردار بودم .
واجب میدانم مراتب سپاس و امتنان عمیق خود را تقدیم حضورشان داشته
توفیق هرچه بیشتر آنان را در راه پرشماری که در پیش دارند آرزو نمایم .

۱ - مهدویان

فصل اول

مقدمه

علت انتخاب موضوع :

- پائین بودن سطح بهداشت عمومی در میان اکثریت مردم کشور ما که در نقاط روستائی زندگی میکنند ، وسعت و تعدد دهات ایران که بالغ بر ۵ هزار میباشد .
 نداشتن پزشکی و دارو و وسائل درمانی لازم و همچنین فقدان آموزش لازم بهداشتی در سطح روستا از یکسو ، دگرگونی اجتماعی و اقتصادی ناشی از انقلاب و برنامه های انقلابی نظیر اصلاحات ارضی و سپاه دانش از سوی دیگر ، موجب فراهم شدن زمینه تشکیل سازمانی بنام سپاه بهداشت گردید .
- سپاه بهداشت در شرایطی بوجود آمد که انقلاب پر بار اجتماعی ایرات ضرورت ایجاد آنرا ایجاد میکرد . دهقان آزاد شده بود و این آزادی توأم با ضرورت سرفرازی نیازهای فراوان بدنیال داشت . نیاز بد انستن هرچه بیشتر ، نیاز به زیستن هرچه بهتر و نیاز به پیشرفت هرچه سریعتر . در این شرایط بود که سپاه دانش نخستین گام را برداشت و به روشن کردن فکر دهقانی که تا دیروز فکری جز جلب محبت ارباب - نداشت پرداخت .
- اینک روستا شکلی دیگر بخود گرفته بود و نیازها یکی پس از دیگری ظاهر میشد .

هدف اساسی این بود که دهقان از بند رسته را دانا و آگاه و سالم بکار گرفت.
و از این نیروی انسانی عظیم که تا بدین زمان بطور ناقص آنها در خدمت عدوهای محدود
بکار میرفت در راه سازندگی اجتماعی بهتر استفاده کرد.

یک بهمن ماه ۱۳۴۲ فرمان تشکیل سپاه بهداشت صادر شد و با این فرمان
دوین گام پراچ انقلاب بسوی مبارزه با درد و بیماری و ناتوانی برداشته شد.
هدف این سازمان بطور کلی درد و اصل خلاصه میشود :

الف - بالا بردن سطح بهداشت عمومی در روستا

ب - مداوا و درمان بیماران

شاید دو جمله کوتاه فوق بیان کننده ظاهر مقصود باشد و این تصور متبادر بدین مبنی
که تا همین بهداشت چند هزار روستا و درمان بیماری چند صد هزار روستائی نه کاری مشکل
است و نه امری درخور تحقیق ، ولی حقیقت اینست که بیان مسئله بهداشت و بهداشتی
برای ۵۵ هزار روستا با جمعیتی قریب به ۱۷ میلیون نفر امری است مشکل و مهم
نیازمند به تحقیق و بررسی ، و این اشکال و اهمیت خود یکی از اهم دلایل انتخاب
موضوع بوده است .

برنامه سپاه بهداشت بمنظور حصول به هدفهای خود وسیله سپاهیان بهداشت
که از میان جوانان فارغ التحصیل رسته های پزشکی و جوانان دیپلمه انتخاب میکردند .

بمرحله اجراء گذارده میشود .

سپاه بهداشت از بدو تا سپهر تاکنون (۵ سال) برابر آهاروار قام گوانی که در متن پایان نامه خواهد آمد در کار خود به توفیق فراوان نائل شده ولی این پیروزی بدان معنی نیست که راه پیشرفت هموار و تمام موانع از میان برداشته شده است . همانطور که در سطور قبل اشاره شد محیط فعالیت سپاه بهداشت پلحاظ سالها فراموشی و سکون ، خواستها و نخواستهای صاحبان روستا در واقع از لحاظ بهداشت رشد و خلاصه شکل زندگی آدمی صفر و اگر افراق نباشد زیر صفر بود . در چنین محیط و شرایط محیطی و با توجه به سطح بهداشت عمومی کشور که آنها با - مقایسه با سطح بهداشت در کشوری نظیر انگلستان خود نیاز به تغییر و دگرگونی فراوان داشت . تلاش سپاه بهداشت آغاز گردید . در این تلاش انسانی پیروزی فراوان بود و مشکلات هم فراوان و هنوز با وجود چند سال فعالیت و بکارگرفتن نیروی انسانی - جوان و بر بهره‌ای همزمان - / ۴۴۸۵ نفر این مشکلات بصور مختلف وجود دارند . این مشکلات برد و گونه اند :

الف - مشکلات کلی که در راه بهداشت عمومی وجود داشته و هر چند با توجه با اقدامات همه جانبه دیگر از حدت و شدت آن کاسته شده ولی هنوز هم وجود دارند عبارتند از :

۱ - وسعت کشور ، تعدد شهرها و روستاها و پراکندگی آنها ، دلبستگی خاص

- پزشکان و دیگر متخصصین پزشکی به تهران و شهرهای بزرگ
 - ۲- عدم هم آهنگی برنامه های بهداشتی که توسط سازمانهای مختلف اجرا میگردد.
 - ۳- فقدان يك برنامه جامع آموزشی بهداشتی و كمبود وسائل آموزشی بمقتضو آشنا کردن كلبه خانواده ها با اصول بهداشتی .
 - ۴- عدم كفايت برنامه های آموزش بهداشت در مدارس و ناهم آهنگی آن با وضع مردم .
 - ۵- فقر مالی و فكري مردم بویژه روستائیان .
 - ۶- فقدان نشریات ساده و مفید بهداشتی بمیزان كافی .
 - ۷- وجود صفات ، عادات و سنن مخصوص در روستاها و حتی بخشها و شهرها .
 - ۸- بی توجهی مردم به بهداشت و توجه به درمان تا پیشگیری .
 - ۹- تعدد اولاد در خانواده های فقیر .
 - ۱۰- فقدان آمار صحیح و دقیق از نوع بیماریها و نیازهای بهداشتی و بهداشتی هر نقطه و عدم توجه بوضع اجتماعی و عادات و آداب مخصوص هر ناحیه .
- ب- مشکلات اساسی سپاه بهداشت که منطبقا با مشکلات یاد شده بالا نیز
- روبروست عبارتند از :
- ۱- تامین نیروی انسانی لازم .
 - ۲- آموزش سپاهیان بهداشت .
 - ۳- جامعه شناسی روستا و مشکلات موجود در زمینه کارروستائی .

۴- نکات قابل بررسی از لحاظ واحد های همکار و نا هم آهنگی بین فعالیتهای

واحد های فعال در سطح روستا .

و اما آشنا بودن بنحوی پذیرش سبها ن ، آموزش ، هدف و سازمان سپاه بهداشت ،

توجه به مشکلات موجود ، ایمان باینکه برای تمام این مشکلات ویا مسائلی که در حین

تحقیق آشکار خواهد شد راه حل منطقی و مناسب وجود دارد و بالاخره اهمیت و عظمت

مسئله بهداشت و بهداشتی در سطح روستاها که تا چند سال قبل مسئله ای نراضوش

شده بود انگیزه من در انتخاب موضوع بوده است .

بهرچوجه ادعا نخواهم کرد که این تحقیق و بررسی همه مشکلات را از میان بخواهد

داشت و راه حلهای موثر و مطمئن مشکلات را ارائه خواهد داد ویا چنین و چنان

خواهد کرد . اما اطمینان دارم که تلاش من توأم با راهنماییهای استادان ارجمند

و استفاده از آنچه در این چند سال تحصیل دردانشکده فرا گرفته شده موجب خواهد

شد که این بهره ها حاصل آید :

اولا مسائل و مشکلات مربوط باین موضوع مورد بحث و بررسی قرار گیرد و لااقل توجه

دیگران را بخود جلب نماید .

ثانیا به آنچه در این زمینه انجام شده است اشاره شود و آنچه نیز باید انجام شود مورد

بحث قرار گیرد .

ثالثا در حد همین تحقیق وبا تکیه بر اطلاعات و حقایق جمع آوری شده راهلهای -

مناسب و منطقی پیشنهاد گردد .

قلمرو تحقیق :

ارتباط منطقی بین مطالب و مسائل ایجاب میکند که قبل از شروع به بررسی

موضوع مورد تحقیق زمینه و سابقه امر روشن گردد .

نمایش وضع روستاها قبل از برقراری سیاه بهداشت ، تشریح وضع فرهنگ و اقتصاد

و بهداشت جامعه روستائی ، ذکر اقدامات بهداشتی سایر واحدهای بهداشتی و

بهداشتی با استفاده از آمار و ارقام موجود در این زمینه صرفنظر از بیان لزوم و ضرورت

ایجاد تشکیلاتی نظیر سیاه بهداشت مقدمه ای است بر اینکه چه انجام شده ؟ چه

انجام خواهد شد ؟ و ما از این بررسی چه میخواهیم ؟

بنابراین یک بررسی کلی از وضع بهداشت روستائیان و محیط فرهنگی و اجتماعی و همچنین

سازمانهای مختلفی که در سطح روستا فعالیت دارند بعمل آمده و بعد باصل موضوع

توجه شده است .

طبیعی است برای بررسی موضوع آنهم وقتی استفاده از روش علمی تحقیق و در نظر -

داشتن اصول آن (هر چند در این مورد بعلت بزرگی مسئله و جنبه تئوری داشتن آن -

نمیتوان تمام اصول روش علمی تحقیق را بکار بست) مطمح نظر است باید مسئله مورد

تحقیق را بدان حد محدود کرد که امکان چنین بررسی فراهم آید .
بدین جهت قلمرو تحقیق از لحاظ سازمانی محدود به بررسی تشکیلات سازمان سپاه
بهداشت و ذکر مختصر وظایف هر یک از قسمتهای آن و از لحاظ وظیفه محدود به بررسی
هدف و برنامه آن گردیده است .

آنچه از لحاظ مشکل مورد بحث و بررسی قرار گرفته در چهارچوب مسائل قیاسی است :
الف - تا همین نیروی انسانی لازم بدان حد که بتوان با آن سطح تمام کشور را از لحاظ
بهداشت تحت کنترل قرار داد ؟

ب - آموزش سپاهیان در دوره ششماهه اولیه بجهت تغییراتی احتیاج دارد و طرق و نهج
آن تغییرات چیست ؟
پ - تلاش سپاه بهداشت باید بیشتر معطوف بکدامیک از جهات هدف باشد ؟ بهداشت
یا درمان ؟

ت - هم آهنگی و همکاری بیشتر بین واحدهای فعال در سطح روستا بجهت نحو بهسراست
و اثرات حاصل چیست ؟

روش تحقیق :

در این تحقیق سعی بر اینست که با استفاده از روش علمی و بایک ترتیب منطقی

و منظم اطلاعات لازم جمع آوری ، طبقه بندی و سپس مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد .

برای انجام این منظور همانطور که مورد نظر است و در تقریرات اساتید نیز بکرات آمده سبق ذهن و ایجاد زمینه مناسب اولین قدم است . خوشبختانه این هردو برای انجام این بررسی فراهم بود .

اولا من به لحاظ شغلی که دایم بطور کامل در جریان انتخاب ، آموزش مقدماتی ششماهه و توزیع سپاهیان میباشم .

ثانیا با عنایت و همراهی که معاون اجرایی و دیگر روسای ادارات سازمان در این مورد - نمودند تقریبا کلیه مسائل و مشکلات مربوط به سپاه بهداشت در مصاحبه های انجام شده طرح و مورد بررسی قرار گرفت . با توجه با این زمینه مساعد و این نکته که تا حد ممکن هدف ما بررسی و تحقیق با استفاده از روش علمی است سعی شده که در گردآوری ، طبقه بندی و نتیجه گیری از اطلاعات منتهای نظم و ثبات رعایت گردد و ضمنا اصول سازمان و مدیریت و تکنیکهای خاص تجزیه و تحلیل اداری نیز دخالت داده شود . با توجه به مراتب فوق در انجام این بررسی قدمهای ذیل برداشته شده است .

الف - تحقیق کتابخانه ای شامل :

۱- بررسی نشریات - کتب و مجلات ، آمار و ارقام موجود در مورد خدمات بهداشتی سازمانهای مختلف بهداشتی و سازمانهای فعال در سطح روستا بمنظور ارائه زمینه و سابقه صحیح موضوع .

۲- بررسی مدارك ، اسناد ، آئين نامه ها و بخشنامه ها و نشریات مربوط به سازمان سپاه بهداشت از بدو تا سه ماه تاکنون به منظور آشنائی بیشتر به مشکلات ، بهسرفت کار و موانع موجود .

ب- تحقیق عملی شامل :

۱- استفاده از پرسشنامه بدو منظور

(۱) به منظور اطمینان از وجود مشکلاتی که حد مرزده شده و یافتن راه حل آنها .

(۲) به منظور کشف مشکلات جدید که به علت عدم احاطه کامل بموضوع در اول مورد

توجه قرار نگرفته و اخذ پیشنهادات لازم برای راه حل آنها .

(پرسشنامه به میزان محدود بین تعدادی از کارمندان اداری سازمان سپاه بهداشت

و تعدادی از سپاهیان ماه مور اجرای عملیات توزیع گردیده است)

پ- مصاحبه :

به منظور پی بردن بنظرات روسای سازمان مذکور و همچنین مدیران پایگاههای

سپاه بهداشت و اطمینان ودقت بخشیدن به اطلاعات جمع آوری شده و هم کسب

اطلاعات جدید مصاحبه هائی با معاونان و مسئولین سازمان سپاه بهداشت و تعدادی

از سپاهیان که بر حسب اتفاق انتخاب گردیده اند ترتیب داده شده است .

ت- مشاهده :

ضمن استفاده از طرق فوق شخصا در جریان نحوه انتخاب ، آموزش و توزیع

سپاهیان بوده و برای دقت بیشتر و آگاهی کامل مشکلات و طرز کار واحدهای اجرایی
تعدادی از گروههای سپاه بهداشت استان کرمان (موطن اصلی خود را) مورد
بازدید و مشاهده قرار داده ام .

نتیجه :

باتوجه مشکلات مفروض ، مشکلات پدید آمده در حین تحقیق ، اطلاعات و حقایق
جمع آوری شده ، طبقه بندی منظم و منطقی این اطلاعات و در نظر داشتن اصول مدیریت
و تجزیه و تحلیل اداری و استفاده از راهنماییهای ارزنده استاد راهنما راه حلهای
مناسب و عملی پیدا و بر اساس آن پیشنهادات لازم تنظیم و ارائه گردیده است .

ترتیب تنظیم پایان نامه :

این پایان نامه در چهار فصل بشرح ذیل تنظیم گردیده است :

۱- فصل اول - مقدمه :

- علت انتخاب موضوع

- قلمرو تحقیق

- روش تحقیق

- ترتیب تنظیم پایان نامه

۲- فصل دوم - شناسائی روستا . فرهنگ . اقتصاد و بهداشت روستا :

- تعریف روستا و بررسی جمعیت روستا

- جامعه شناسی روستا

- اقتصاد روستا

- فرهنگ و آموزش در سطح روستا

- بهداشت روستا

۳- فصل سوم - سپاه بهداشت :

- تاریخچه ایجاد سپاه بهداشت

- سازمان و تشکیلات سپاه بهداشت